

SLOVENSKE KULTURNE AKCIJE

L. XIV. 6

EL VOCERO DE LA CULTURA ESLOVENA

7. 5. 1967

MAJNIŠKA DEKLARACIJA IN NAŠ ČAS

R. J.

v Med srednjeevropskimi narodi smo Slovenci bili med prvimi, ki so vstopali v prvih vrstah v okvir porajajoče se evropske kulture. V zgodnjem srednjem veku smo se pred dvanajst stoletji srečali s krščanstvom in ga sprejeli vzporedno z obstojem in razvojem prvih narodnih držav v tem delu Evrope — najprej v slovenski državi Karantaniji in v osmem stoletju v Kocljevi Panoniji. Kar se je začelo dogajati na splošno šele v dvajsetem stoletju, smo Slovenci doživljali že pred enajst stoletji, ko smo v apostolskem delu svetih bratov Cirila in Metoda bili deležni verskega bogoslužja v narodnem jeziku.

Čudovita podoba v razvoju in življenju malega, v sredo Evrope postavljene slovenskega naroda, ki pa mu je dano, da se še v našem času postavlja v iste vrste z ostalimi narodi sveta v borbi za prave oblike samostojnosti in neodvisnosti in bi torej po splošni mednarodni politični terminologiji spadal med mlade, v pravo življenje se šele prebujajoče narode.

I.

Moderno nacionalno gibanje se je v Evropi dejansko sprožilo šele po francoski revoluciji in napoleonskih vojskah. Narodnostno prebujanje evropskih narodov, tudi slovenskega, se je povezovalo poslej z rastjo demokracije. Obe gibanji bi morali biti pravični tudi slovenski narodni skupnosti.

Toda bilo je zmaličeno. Med idejami zapada in nami sta bili Italija in Nemčija in pri obojih se je narodnostno gibanje gibalo po dveh poteh: ideologiji so hoteli biti dosledni in pravični, mladi državni absolutizem je bil le malo različen od starega, propadlega fevdalnega reda. Mazzini in Gicberti sta v svojih manifestih za Mlado Evropo dopuščala možnost svobodnega razvoja tudi Slovincem, graditelj moderne Italije Cavour pa je iz Piemonta gradil novo veliko, moderno Italijo, ki bo imela svoje vzhodne meje na vrhovih Alp severno od Gradca. — Mlado nemško nacionalistično gibanje v Nemčiji je črpalo sile iz Kanta in Fichteja in po zgledu nemških Turnvereinov smo si ustvarili napihnjeno obliko okrepljenega ilirizma in po poteh sokolskih idealov zapluli v jugoslovanstvu, ko je novo obliko slovenskega nacionalizma med drugim ponazarjala knjižica Leopolda Leonarda z naslovom: Srbija — Piemont Jugoslavije.

Ob takem razvoju pa smo v letu 1917 doživeli do tedaj največji izbruh slovenske narodne edinosti in je mali slovenski narod v verigah prekih sodov in najhujšega militarizma zasluhl bližino svobode in prave samostojnosti po besedah Majniške deklaracije, oboje pa po načelih evropskega nacionalizma in virov bodisi italijanske, bodisi nemške tradicije.

(Dalje na 2. str.)

Slovenska kulturna akcija

Prvi kulturni večer bo v soboto 20. maja ob 19. v mali dvorani Slovenske hiše, na Ramón L. Falcón 4158, 3. nadstropje

Zgodovinski odsek

SODOBNOST MAJNIŠKE DEKLARACIJE

Predaval bo g. Ruda Jurčec

Na ponovno željo udeležencev ponavljamo sklep vodstva, da se bodo večeri začeli točno ob napovedani uri. Nujno prosimo, da bi obiskovalci večerov to upoštevali. Zamudno prihajanje moti predavatelja in vse navzoče.

“KRIK, KI NOČE BITI REQUIEM...”

je naslov glosi, ki jo je v februaru arski Sodobnosti napisal B (ojan) š (tih). Pravi:

„Denarna stiska slovenske kulture (umetnosti, znanosti in prosvete) se nadaljuje z nežmanjšano silo. Zato ni mogoče imeti nikakršnih posebnih, spodbudnih novoletnih želja ali upov, zato kratko in malo ni mogoče ničesar več napovedovati ali načrtovati. Za nami je čas programov in ustvarjalnih vizij. Zdaj gre za goli obstoj tistega, kar je smisel slovenske kulture in umetniške zgodovine in kar je vrednost našega narodnega obstoja. Žal, izmaličili smo jezik, pozabili smo na vzgojo ljudi, zanemarili smo moralno in duhovno plat življenja, posameznika pa pustili brez jader in kompasa divjim valovom osebne neprizadetosti, kupčevanja, težnih zvitosti, birokratske lenobe in negibnosti v okvirih tehničnega napredka. Vse, kar je bilo nekoč razglašeno za hud greh — zabava brez revolucionarnega ponosa, šport brez državnega znanja, počitek brez idejnosti — danes vse bolj in bolj postaja edini način eksistence v naši sodobni družbi. Zdaj smo vendarle odkrili bistvo „srečnega in zadovoljnega“ človeka, ki ga pa ne kaže enačiti z ljudstvom. Ta človek ima lepo vozilo, my house, my castle ob morju in na planinah. Ob sredah in četrtkih pa naj vendarle nekaj ur dela, se kdaj preizkuša v tem ali onem odboru, revolucionarno in demokratično preteklost naroda in družbe, ki ji ima pripada, naj slavi na štantih v Trstu ali v Celovcu (lahko tudi na Dunaju ali v Milanu), tistim, ki nekaj znajo, naj čimprej tako zagreni življenje, da se bodo kaj kmalu izselili, in če si že ne prisvaja v okviru nizke produktivnosti rel družbene in narodne lastnine, naj vsaj koga ne poškoduje na cesti. Predvsem pa naj ta „srečni in zadovoljni“ človek ne kupi nikakršne leposlovne knjige, naj si ne ogleda nobene slikarske razstave ali gledališke predstave in takoj naj zapre radijski ali televizijski sprejemnik, brž ko opazi resen program. Varujmo tedaj „srečnega in zadovoljnega“ človeka — ta čudoviti zvarek našega časa —, da se ga ne bi dotaknili vplivi kulture in umetnosti in mu zatemnili srečno eksistenco, ki ne pozna ne dvoma in ne obupa, ne žalosti in ne veselja, pa tudi resnega dela in težavnega ustvarjanja ne. Novi „srečni in zadovoljni“ človek utegne s svojim biološkim vitalizmom in dinamičnostjo kaj kmalu premagati družbeno in moralno naravo dela nekaj stotin in tisočev slovenskih ustvarjalcev

(Dalje na 2. str.)

CORREO ARGENTINO SUC. 6	TARIFA REDUCIDA
	CONCESION 6228 R. P. I. 910730

in umetnikov, znanstvenikov in šolnikov in tako uresničiti načelo, kakršnega je nekoč pripisal v romanu 4000 liberalni Ivan Tavčar svojim črnim nasprotnikom. Že zdaj se marsikatera kulturna ustanova preživlja na skromnem občinskem repišču, morebiti pa ni več daleč čas, ko bo ob pomijah „novega in srečnega“ človeka ugasnil duh brižinskih spomenikov, srednjeveških iger, protestantov, razsvetljencev, Prešerna, Levstika, Jenka, Cankarja, Župančiča, Prežihovega Voranca, naših skladateljev, slikarjev, znanstvenikov in prosvetnih delavcev. Sicer pa je že Cankar županu v Pohujšanjnu postavil na jezik izbrane besede: „Doline šentflorjanske ni blagoslovil Bog zato, da bi rodila in pitala umetnike, tatove, razbojnike in druge postopače. Mi vemo, kar vemo: da je umetnost zakrapna suknja nečistosti in drugih naddlog.“ Res, pohujšanje je minilo, a ostali so županovi potomci, ki danes navdihujejo tropo novega „srečnega in zadovoljnega“ človeka. Sicer pa je tudi res, kar je zapisal pokojni Tomo Zupan 1. 12. 1920: „Vsak bi rad ukazoval, a nihče ubogal. Zato nismo nevarni nikomur, razen sami sebi. Ko bi se pri nas ljudje tako zavedali dolžnosti do države, kakor se zavedajo svojih pravic, bi bila Jugoslavija prva država na svetu.“

TOLMAČI VERE IN UPORA

— Mitja Mejak je v Naših razgledih (25. marca 1967) ocenil pesniško zbirko Lojzeta Krakarja *Noč, daljša od upanja*. Pri več ugotovitvah se dotakne tudi položaja sodobnega pesniškega izražanja v domovini in prvi med drugimi: „... Vprašanje je, če bo ta generacija (pesnikov) sploh lahko kdaj ustvarila svoje veliko obdobje, toda nekaj je že dandanašnji bolj ali manj jasno: da je ta generacija bojevala v povojnih letih trdo bitko s samo seboj in z okolico za umetniško svobodo, za čisto umetniško izpoved in za kontinuiteto najboljših slovenskih ustvarjalnih tradicij, da je bil njen upor zoper dogmatiko in mitologijo mučen ter krčevit in da bi brez tega verjetno razvoj slovenskega leposlovja doživeljal usodnejše recidive. Jasno pa je še nekaj: ta generacija je doživela veliko vero in je tudi sama verovala — v človeka in človečnost, v umetnikovo izpoved; njena vera je utrpela mučne udarce, razočaranja in posmeh in zato danes nikakor ni več tako naivna, kot je bila včasih; toda vera je generaciji vendarle ostala, četudi to vero danes izpovedujeta skoraj samo še skepsa in moralna bolečina...“ Take in podobne misli bi o slovenskem kulturnem delu in ustvarjanju zamogli ugotavljati tudi v zamejstvu v borbi z monopolizmom. Pesnik Lojze Krakar je profesor slavistike na univerzi v Ljubljani in v Frankfurtu ob Meni. Zato ob koncu svojega razmišljanja Mitja Mejak nadaljuje: „Jasno je, da je Krakarjevo poznavanje sodobne lirike oplodilo iskanje izvirnega izraza, razumljivo pa je, da je domotožje, ki je brez dvoma spremljalo pesnika v tujini, močno razgibalo njegovo lirično inspiracijo, saj mu je tako slovenska pesem postala prirodni

Po prvih valih navdušenja smo v prvi Jugoslaviji morali sprožiti gibanje in borbo vsaj za najnižjo stopnjo samostojnosti — za avtonomijo. Pa smo doživeli čase, ko so berila o slovenstvu črtali in trgali iz slovenskih čitank in jugoslovanski nacionalizem nam ni dovoljeval niti uporabe slovenskega imena.

Prvi majniški deklaraciji je sledila druga, ko so bile objavljene konec decembra 1932 slovenske punktacije in je moral njih avtor doktor Korošec v večletno konfinacijo in so se uprizarjali veleizdajniški procesi proti zagovornikom idealov slovenstva. Avtor Majniške deklaracije doktor Anton Korošec tudi ni dosegel prave definicije o politični obliki Slovencev v avgustu 1939 v blejskem sporazumu med Srbi in Hrvati. Ko je v letu 1945 nastala druga Jugoslavija, so obljube komunistične revolucije iz osvobodilnih bojev ostale samo na papirju in je ljudska republika na našem ozemlju samo toliko slovenska, da živi slovensko ljudstvo v socialistični ljudski republiki, pač pa je le slučajno na zemljepisnem atlasu ime Slovenija.

Svet se manjša in se velike enote povezujejo v skupnosti, kakor jih narokuje razvoj moderne civilizacije. Narodnostno in državno pravno načelo doživljata čudne pretrese in še vedno nastajajo majhne in velike državne oblike, ki se po nekaterih kontinentih ne morejo sklicevati niti na narodnostno in še manj državno pravno načelo. V glavnem se vse to razvija na eni strani pod velikim pokroviteljstvom osnovnih listin in načel Organizacije združenih narodov, na drugi strani pa pod kozmopolitičnimi odmirajočimi gesli marksizma in leninizma. Toda vrenje se ni ustalilo in je v koreninah pravega umevanja narodne svobode še vedno polno dinamike. Kaj pomenijo marksizmu besede konfederacija, federacija ali samouprava je pač najbolj vidno v ustavi Zveze sovjetskih socialističnih republik, kjer je vsega tega na pretek, le da ni nič ljudske in narodne svobode. Tako sta npr. Ukrajina in Bela Rusija v položaju konfederativnega razmerja do ostalega ruskega teritorija in sta kot „državi“ zastopani celo v Organizaciji združenih narodov, toda dejansko je npr. položaj Ukrajincev v obrambi narodne samobitnosti enak, kakor je podobna peza borbe za obstoj na ramah slovenskega naroda v približno podobni obliki federacije (jutri mogoče konfederacije) v okviru sedanje Jugoslavije.

Borba se je torej v letu 1917 šele začela in se še danes ni zaključila. Slovensko vprašanje se bori za pravo definicijo državnosti enako, kakor drugi mladi narodi po vseh kontinentih. Pri tem dobivajo svoje mesto enakopravnosti v okviru Organizacije združenih narodov celo najmanjši narodi (pred kratkim Barbados, ki meri le nekaj sto kvadratnih kilometrov in je število prebivavstva komaj kaj več kot desetina Slovencev). Evropa se ob nerešenem problemu Nemčije in suženjstvu satelitskih držav do Moskve vrača v novo obravnavanje z nasilnimi solucijami.

Tako smo v tretji četrtini našega stoletja tam, kjer smo bili ob oklicu naše prve majniške deklaracije v letu 1917. Težav in veličine problema pa se ni treba plašiti, borba in veličina idealov nam obneme z drugimi mladimi narodi odpirati dinamizem, ki je podoben onemu iz velikih let, ko smo doživljali lepoto in zanos prve Majniške deklaracije. Še vedno se nadaljuje borba za pravo obliko in mesto slovenske državne prisotnosti v novi, moderni Evropi.

stik z domovino. In še o nečem sem prepričan, da je namreč pesnik v tujini našel več zbranega časa za razmišljanje in ustvarjanje, več miru in več potrpežljivosti, kakor v dinamiki domačega potrebnega in nepotrebnega nemira, državljskih obveznosti in literarnih razprtij... izpoveduje absurdno situacijo sodobnega človeka in obenem oznanja moralno človečnosti upor zoper takšno situacijo... in ta zbirka potrjuje misel iz mojega prejšnjega razmišljanja, da je namreč literarni tok modernizma trenutno najmočnejši in najvitalnejši v sodobnem slovenskem leposlovju...“ (Podčrtal ur. Gl). In še: „Krakarjeva lirika torej ni moralno ali družbeno misijonarstvo niti ni romantično svetobolje, temveč realistično uporniško dejanje z očitno moralno obsodbo izmalicenihih človeških odnosov, hierarhičnega nasilja, duhovne otopelosti, civilizatorične brezdušnosti in drugih naglavnih grehov današnjega sveta. To je upor zaradi vere in to je vera v upor — to dvoje pa pomeni najvišje moralno uresničevanje sodobnega človeka. Krakarjeva zbirka je zaradi takšne duhovno in moralno zavzete, za najčistejši humanizem angažirane lirične izpovedi ne samo pomembno pesniško, ampak tudi nadvse pomembno etično dejanje.“ — Res, kolikšna etična višina misli in obsodb v primeri s propagandistično revščino raznih govoranc. Bo le

držalo, da so poleg Mihajlova in nekaterih njemu podobnih, laiki — kulturni ustvarjalci danes najmočnejši tolmači duha pokoncijske dobe, ko Duh ne izbira svojih besednikov po zakonitostih režimske ali monopolske matematike, ne tu, ne tam!

— Zanimanje za francoščino se je začelo večati tudi v Sloveniji. Dasi je bila francoščina v Ljubljani zasidrana in se naslanjala na tradicije iz Napoleonove Ilirije, je bila ob koncu vojne leta 1945 spodrinjena v korist ruščini in angleščini. Toda položaj na francoskem knjižnem trgu je pomagal premostiti prepad zadnjih 20 let in je bil začetek aprila v Ljubljani poseben seminar za profesorje francoščine na slovenskih srednjih šolah. Na prvem zasedanju je predaval kulturni ataše francoske ambasade v Belgradu, ostalo zasedanje pa je vodil lektor francoščine na ljubljanski univerzi Raymond Mille.

— Radio Budimpešta je zaključil ciklus predavanj o književnostih jugoslovanskih narodov (sredi aprila 1967). Spored je obsegal 16 obsežnih predavanj in je vsako zavzelo čas po osem radijskih ur. Predaval je znani madžarski strokovnjak za jugoslovanske literature Zoltan Csuka, ki je obdelal vsa obdobja iz literarne zgodovine jugoslovanskih narodov.

Mihajlo Mihajlov, ki odseda v Sremski Mitrovici kazen, ki mu jo je naložilo zadrsko sodišče, se je moral vnovič uesti na zatožno klop. V ponedeljek 17. aprila je bil pripeljan iz zapora v sodno dvorano okrožnega sodišča v Beogradu. Dvorana je bila natrpano polna; tuji časniki so za to priložnost poslali posebne dopisnike; soprogo Mihajlova je na razpravo spremila žena Milovana Djilasa.

Obtožnica, ki jo je prebral državni tožilec Ostoja Žica, obdolžuje Mihajlova sovražne propagande zoper jugoslovansko državo in pa razširjanja propagandističnega materiala emigrantov. Obtožnica se nanaša na dejanja, ki jih je storil po drugem zadrskem procesu. Za imputirane mu prestopke kazenski zakonik predvideva zapor od štiri do dvanajst let.

Obtožnica se sklicuje v prvi vrsti na članke, ki jih je Mihajlov objavil v tisku Združenih držav, kjer je trdil, da „se bo komunistična stranka v Jugoslaviji prej ali slej morala odreči reformi“, „se vrniti v stalinistični sistem“, „se bolj približati vzhodu, da bi ohranila svoj monopol“. V „pismu prijateljem“ in v odprtem pismu švicarskemu časnikarju Jules-Humbertu Drozu pa je ostro kritiziral režim: „družbo, kjer peščica ljudi v svojih rokah drži vso oblast“.

Mihajlov je priznal, da je spisal in poslal v zamejstvo vse članke, ki mu jih je očitil državni tožilec. Svoje sodelovanje v tujem tisku je obrazložil s tem, da so mu časniki v Jugoslaviji odklanjali natis njegovih spisov, lastnega časopisa pa mu niso dovolile oblasti: „Nameraval sem priobčevati svoje ideje po lastnem časopisu, v skladu s tem, kar je določeno v ustavi, v neodvisnem kontroli Lige komunistov odtegnjenem časopisu. To pa ni bilo mogoče.“ „V svojih člankih nisem delal drugega kot izražal svoje filozofske in politične misli. Ustava priznava državljanom pravico do svobodnega govorjenja in pisanja. Jaz nisem delal drugega kot da sem rabil svojo pravico.“

Na vprašanje predsednika sodišča Dušana Lukića, ali se ukvarja s politikom, je odstavljeni zadrski docent odgovoril: „V naši deželi ni mogoče delati politike. Na zapadu, kjer je vsaki osebi dovoljeno izražati svoje mišljenje, bi jaz deloval samo esejistično. Jugoslovanska ustava ne samo ne prepoveduje, ampak izrecno zagotavlja vsakemu državljanu svobodo izražanja misli. S svojimi pobudami sem meril samo na to, da bi seznanil Jugoslovane s svojimi političnimi idejami. Po moji sodbi ima Zveza komunistov ideološko-politični monopol in monopol oblasti. Da bi utrdila ta monopol, se hoče zavarovati s samoupravljanjem in ekonomsko reformo. Nameraval sem tudi popraviti neke napačne misli, ki si jih delajo na zapadu glede na liberalizacijo v Jugoslaviji. Prepričan sem, da pri nas ne bo moglo biti ne demokracije in ne samoupravljanja, dokler bo v veljavi sistem ene stranke.“

Mihajlov je prešel v temeljit napad zoper marksistično ideologijo in je odrekal komunistični partiji pravico do monopola oblasti, „ker ne predstavlja več kakor šest odstotkov prebivalstva“. Dodal je: „Jaz sem pridruženec socialistične demokracije, to se pravi režima z več političnimi strankami.“

Glede sistema samoupravljanja je priznal, da ga je kritiziral, vendar ne principa samega, temveč samo konkretno uresničevanje principa: „V režimu, ki snuje na eni sami politični stranki, je po moje sistem samoupravljanja ob ves smisel.“

Opredeležil se je za zagovornika „enotnosti in bratstva jugoslovanskih ljudstev“. Na tej točki pa je začel razpravljati o „komunistični organizaciji kot tako imenovani avangardi in najbolj zavestnem delu ljudstva“, pa ga je takoj prekinil Lukić: „Vi mi prebirate ustavo. Toda jaz jo dobro poznam in ni potreba, da mi jo obnavljate.“ Mihajlov: „Gotovo jo poznate in jaz o tem ne dvomim, tovariš predsednik. Toda poglejte vendar, jaz sem vam nastavljal past in sicer na vso lašč. Kar sem prebral, je kos stalinistične ustave iz leta 1936 in ne naše ustave.“

O letkih emigrantskih organizacij je izjavil, da jih je dobil po pošti med obilno korespondenco iz zamejstva, pokazal jih je nekaterim svojim prijateljem ni pa jih razširjal v javnosti. Ne sam, ne njegovi prijatelji ne poznajo piscev teh letakov in se ne skladajo z njih mislimi o odnosih med narodi v Jugoslaviji.

Sodnik ga je na to vprašal, zakaj ni odšel v zamejstvo, ko je dobil potni list. Pisatelj je odgovoril: „Bilo mi je ponujenih več možnosti, da bi učil na ameriških univerzah, toda nisem sprejel, da bi šel tja. Moje mesto je v Jugoslaviji.“ Poudaril je tudi, da so bili on in njegovi pisatelji predmet preganjanja in je končal s trditvijo, da je Zveza bivših partizanskih borcev Jugoslavije ena najbolj „reakcionarnih in konservativnih organizacij“.

Državni tožilec mu je prvi dan stavil le malo vprašanj, vsa so se pa nanašala na zveze z emigracijo. Namignil je tudi, da je bila ena izmed revij in tiskovnih agencij, ki je imel z njima Mihajlov stike, podpirana od C.I.A.

Drugemu dnevu razprave zoper Mihajlova sta dala pečat njegova zagovornika. Zagrebški odvetnik Ivo Glovacki, ki je branil Mihajlova že na prejšnjih procesih, je označil svojega branjenca kot častivca Dostojevskega, idealista, ki ga muči zlo dobe, ki zanjo išče rešitev na novih potih. Spise, ki jih je priobčil v tujih revijah, je mogoče ali sprejeti ali jih zavreči, toda v nobenem primeru niso sovražna propaganda zoper državo in ljudstvo. Zavračal je obdolžitve, da bi bil Mihajlov kontrarevolucionar in sovražnik komunizma po brionskem plenu, ki je poudarjal, da je ta „zgodovinski“ sestanek odprl pot demokratizaciji in liberalizaciji jugoslovanske družbe. „To se pravi, da pred Brioni je bilo drugače, namreč da ni bilo demokracije in svobode. Tudi Mihajlov se je boril za demokratizacijo.“ Glovacki je opisal tudi ozračje pritiska, obrekovanja, zapiranja, ki so ga oblasti ustvarile okoli Mihajlova in njegovih prijateljev. Terjal je popolno oprostitev zaradi neobstoja delikta.

Belgrajski odvetnik Voja Kovačević, ki je bil branilec Djilasa, se je čudil, kako je mogel državni tožilec naprtiti Mihajlovu razširjanje letakov, ko se Mihajlov z njih idejno vsebino ne sklada: „Presenečen sem, da naše pravosodje

(Dalje na 6. str.)

Elie Wiesel je pri založbi Seuil v Parizu izdal knjigo Les Juifs du silence — židje v molččnosti, kajti v komunističnih državah ne živi na molčeč način samo krščanska Cerkev, ampak tudi židovska vera je enako preganjana, kakor so vse druge verske skupnosti in sicer katoliška, pravoslavna, protestantska in islamska. V lahkovernosti se to ponekod zanikuje in se opozarja na „versko pomlad“, kakor da bi ta ne bila dovoljena samo v toliko, kolikor to gode rdeči propagandi — vendar se tudi o tem govori že malo bolj pridušeno, odkar je komunistični ideolog francoskega dialogiranja Roger Garaudy zašel v tisko pri lastni stranki, kjer mu več ne verujejo, da bi krščanstvo moglo biti tudi del gibanja za napredek vsega človeštva. Ker se je tega zavedal, se potem med potovanjem po Rusiji Elie Wiesel ni razkrinkal kot pisatelj, ampak je ostal skromen turist, da bi se mogel svobodneje gibati med obiskovalci sinagog v Leningradu, Moskvi, Kijevu in Tilsitu. Hitel je od verskega praznovanja do praznovanja, ko so zbrani židovski verniki slavili sabat, nosili v procesiji sveto toro in obhajali dneve spokornosti. V Leningradu se je zaman trudil najti vernike v sinagogi, ki je oblasti iz „zdravstvenih razlogov“ več ne dopuščajo za verske obrede, pač pa se je udeležil liturgije v navadnem skednju v predmestju. Med naraščanjem svetih opravil so verniki začeli pozabljati na skromnost okolja, skozi temino ulic so prihajali v sprevedih med petjem psalmov in svetih himen. Najbolj pa se je zavzel nad skupinami študentov, ki verjetno o vsebini verskih obredov le malo vedo, saj so med njimi bili tudi člani partije — toda pripadnost h skupini preganjavcev jih je zajela v toliki meri, da se je predmestna, netlakovana ulica Arhipova spremenila v veliko versko manifestacijo: cela ulica je zagorela v morju bakel, sakralni plesi so ob petju svetih pesmi zalili ulico in rajajočim pripadnikom sinagoge so se pridružili še bratje v isti tiski - pravoslavni, katoliški in protestantski so nakrat zaživeli v občestvo, o katerem se danes toliko govori. Ko je osrednja sinagoga v Moskvi slavila praznike židovske velike noči, so se sredi noči nabrali tisočji mladine - verski predstojniki so mu priznali, da jih je bilo nad trideset tisoč - seveda niso mogli biti samo židovske vere... Ko pa je izjavljal, da je tuje, so se mu preplašeni naglo odmikali, pač pa so mu potem sledili in mu skrivaj za oglom ali v temnih vežah zaupali, kaj vse morajo prestajati v razmerah, ko jim ustava sicer dopušča „svobodo vesti in svobodo bogoslužja“, dejansko pa oblast preganja in ovira verska opravila in je svobodna samo ateistična propaganda. Ko pa je enemu izmed njih priznal, kako čuti, da je židovska skupnost pač najbolj preganjana in mučena, ga je ta naglo popravil in mu poudaril, da je položaj pravoslavne Cerkve vsaj tako obupen, če ne še bolj žalosten. Bilo je ravno v dneh, ko se je govorilo o bližnjem obisku Podgornega pri papežu, in so mu predstavniki pravoslavnih skupnosti razlagali pravo podobo položaja: državne oblasti še naprej zapirajo cerkve in semenišča. Na višku govorit o koeksistenci v dobi Hruščova je bilo v vsej Rusiji zaprtih 10.000 pravoslavnih cerkva, danes pa je številka uničenih cerkva dosegla že 12.000. Pred leti je bilo še osem semenišč odprtih za

(Dalje na 6. str.)

OFENZIVA PARTIJE PROTI INTELEKTUALCEM

Dr. Srečko Baraga

Poročila iz domovine pravijo, da se je partija v Sloveniji sedaj popolnoma razkrinkala, ko je v zadnji resoluciji CK Zveze komunistov Slovenije napovedala brezobziren administrativen policijski boj proti vsem „buržujsko, klerikalno, belogardistično emigracijskim političnim težnjam in skupinam, ki skušajo izkoristiti sedanje notranje težave v Sloveniji ter se organizirati za uničenje socializma ter celo države“. Pripavlja se torej ofenziva, boj proti inteligenci, ki se je zlasti ob zagrebški deklaraciji o pravicah hrvaščine odločila za obrambo slovenščine, saj je v podobni ali še večji meri v nevarnosti kot pa jezik Hrvatov. Partija dolži kulturne delavce, da se hočejo imeti „za poseben družbeni razred in si lastiti odgovornost za oblikovanje slovenske usode.“ Kažejo se tudi znaki o novem razplamtevanju boja proti Cerkvi, ki da „hoče svoje delo in vpliv širiti na neverska področja vzgoje, tiska in politike...“ Pred takimi dogodki „Vas v emigraciji prosimo, da se zavedate resnice in verujete, ko vam uporni-kulturni delavci v domovini jasno izjavljajo: nikakor ni res, da bi bili doma naredili križ čez emigracijo, posebno ne čez kulturno. Želijo samo, da ne bi uveljavljala samo sama sebe, temveč da bi kaj storila zanje s prikazovanjem njihove situacije... najpotrebnejša pa je kritika sistema in srbskega izkoriščanja...“ Kaj kulturni delavci v emigraciji ustvarjajo, je doma dovolj znano in nanje „zremo kot na ambasadorje slovenstva in slovenske kulture v zahodnem svetu in na najširši mednarodni ravni...“ „Med mnogimi živi v domovini zavest, da sta slovenska kultura in umetnost eno, čeprav nastajata zadnjih petindvajset let po dveh poteh, svobodni in nesvobodni... Edini strah: hati se je, da bi se našli politiki različnih barv, a istega sprotnega, kratkovidnega osebnega oportunitizma in se po kompromisih povežali z utapljalnim režimom doma in nas spet narodno in kulturno zaslužnili vsaj za eno generacijo, če ne za dlje... To pa bi bil strahoten udarec zlasti za mlajše in starejše razumništvo doma, ki je v trpljenju premočrtno raslo in si ohranilo smer in upa, da se nikdo v emigraciji od nje ni oddaljil“.

MIROSLAV KRLEŽA EMIGRIRAL?

Zaradi dogodkov okoli zagrebške Deklaracije v obrambo hrvaščine, ki jo je podpisal, se je patriarh hrvaške levičarske literature Miroslav Krleža umaknil v Avstrijo, kjer je bil še v drugi polovici marca. Svoj podpis na Deklaraciji o položaju hrvaškega jezika je pojasnil tako, da jo je podpisal kot predlog za dopolnilo ustave, da je torej na legalni poti. Vendar predsednik zagrebške komunistične vlade Bakarić zahteva, da odstopi kot predsednik Leksikografskega zavoda v Zagrebu in od honoriranih mest v zagrebški akademiji. Za predlog o spremembi ustave Krleža navaja, da je zanj želel obravnavo v parlamentu. Govori se, da se s sankcijami proti Krleži strinja tudi Tito, dasi mu je ta v preteklosti storil brez števila uslug. Simptomatično je, da Tito Krležo, ko je prišel v Belgrad, da bi osebno razložil svoj podpis pod deklaracijo, sploh ni hotel sprejeti. Nekoč je Krleža dajal izkaznice o kulturnosti Titu in drugim komunističnim agitatorjem. Tedaj je partija storila vse, da bi ga pridobila in ohranila naklonjenost levičarskega pontifa, kakor je bil Krleža.

UNIV. PROF. DR. LAMBERT EHRlich

Letos bo preteklo petindvajset let, odkar je v človeku posebej, od političnega sovraštva prežeta surova sila nasilno uničila življenje bratov enega najbolj zavednih in globoko vernih Slovencev, kajti 26. maja 1942 zjutraj je bil na cesti zahrbtno ubit dr. LAMBERT EHRlich.

Prav je, da se po tolikih letih pravilno oceni delo tega velikega moža in primerno proslavi njegov spomin, vendar se ne morem znebiti vtisa, da se v izseljenstvu in doma menda tudi proslavljajo dogodki in osebnosti samo zato, da ne bi bili pozabljeni živi, ki iz teh proslav kujejo svoj politični kapital. Če to ne bi držalo, potem pa ne morem razumeti, zakaj proslavljajo posamezne skupinice samo nekatere dogodke in samo nekatere osebnosti, nihče se pa ne spomni zelo pomembnih in važnih osebnosti, katerih pomen iz vira neposredno iz dogajanj celokupnega slovenskega občestva. Ne bom našteval ob tej priložnosti ne dogodkov in ne osebnosti, katerih število gre v stotine in stotine, pač pa sem mnenja, da bi morala vsaj ob taki priliki nastopiti tako ali drugačno osrednje telo in prevzeti pobudo v svoje roke in vse Slovence v tujini združiti ob svetlih točkah naše zgodovine in tako dokazati, da smo, po besedah sv. pisma, vsi eno. Lambert Ehrlich bi gotovo zaslužil, da ga enotno proslavi vsa slovenska izseljenska skupnost.

Pokojnega dr. Ehrlicha sem spoznal v osrednji in tedaj najmočnejši katoliški dijaški organizaciji Razor, katere član sem postal v šolskem letu 1921-22 in kmalu sem stopil v odbor kot vodja naraščaja. Takrat je bil predsednik Razora eden najbolj delavnih in sistematičnih organizatorjev srednješolcev Bogomil M. Remec. Razor je imel vsako soboto zvečer sestanke s predavanji v tretjem nadstropju Jugoslovanske tiskarne, kamor so prihajali predavati katoliški javni delavci in katoliški starešine. Remec, katerega oče in stric sta bila vidna delavca, je najbrž po nasvetu obeh povabil vsako soboto drugega predavatelja. Tam sem prvič videl tudi dr. Ehrlicha. Ni bil velike rasti. Bil je zelo lepo oblečen, imel je živahne in elegantne kretnje, bister in prodoren pogled, prijeten tenorski glas, s katerim je mirno in jasno podajal svoje misli. Predaval je o Afriki, posebej o misijonskem delu v Ugandi. Pozneje je še predaval in vem samo to, da je bilo o mednarodni politiki in Slovincih. Prijatelj Remec je imel navado, da je določil predmet predavatelju. Kmalu po odhodu Remca sem postal predsednik Razora jaz in za predavatelja sem vabil večinoma iste predavatelje, ki so hodili že prej predavati. Predavatelji so bili razdeljeni po strokah in načinu predavanja. Doktor Ehrlich je spadal v višjo kategorijo, ki se je pečala predvsem s političnimi in moralno načelnimi vprašanji. Moja navada je bila, da sem izrazil predavatelju željo, o čem naj bi predaval in tako sva skupno določila naslov predavanja. In kadar sem šel v stolno župnišče na stanovanje dr. Ehrlicha, me je on podrobno izpraševal o tem in onem in pazljivo poslušal in se zanimal za vsako malenkost. Navadno se je oblačil in kam odpravljal, toda sledil je razgovoru. Nikdar ni ugovarjal, ampak vedno samo vpraševal. Sedaj šele uvidevam, da se je on v tistih letih šele pripravljal za voditelja dijakov in zato je verjetno hotel imeti jasno sliko o takratnem dijaškem življenju in prodreti globlje v dušo mladega dijaka.

Tedanja katoliška dijaška organizacija ni bila na dobrem glasu pri starešinah, ker so vsi živeli v „starih daljnjih časih“ in se jimje zdelo vsako naše delo revolucionarno. Dr. Kotnik mi je pripovedoval, da se je po premestitvi iz Kranja v Ljubljano pripravljal za prevzem pokroviteljstva Razorja, pa so ga svarili, naj pusti dijake, ker da bo doživel razočaranje, nevaležnost in blamažo, češ da smo bili bolj divjaki kot pa dijaki.

Verjetno, da dr. Ehrlich zaradi tega posplošnega mnenja ni izgubil vere v mladega dijaka in se je pripravljal, da ga povede po novih poteh iz takratne družbene mlačnosti in nenačelnosti. Dokler sem bil predsednik Razora in pozneje Dijaškega sveta, sem vsako leto vsaj dvakrat prosil dr. Ehrlicha za predavanje. Zelo rad je prihšel med nas in skoraj bi rekel, da se je prav četovsko zanimal za nas, toda takrat kakšnega organizatoričnega dela in nasveta nisem opazil pri njem.

Leta 1927 sem odšel na univerzo v Belgrad in z dr. Ehrlichem nisem imel nobenih stikov. V šolskem letu 1930-31 pa sem se zaradi družinskih razmer vrnil v Ljubljano z namenom, da zadnja dva semestra končam v Ljubljani s trdnim namenom, da se v organizacijsko dijaško delo ne bom spuščal. Pa je prišlo drugače.

Na ljubljanski univerzi je vladalo med slušatelji apatično vzdušje zaradi vpliva vrhovno vseučiliško dijaško organizacijo, ki so se vršile vedno na podlagi

obrazi in obzorja

strankarske politične pripadnosti slušateljev. Ker je zaradi tega vrhovna organizacija slušateljev padla v idejno in organizacijsko sterilnost, se je pojavila želja, da se izvedejo volitve v vrhovno organizacijo preko ntrokovnih fakultetnih društev. Občni zbor društva slušateljev filozofske fakultete je mene izvolil za delegata filozofov v pripravljani odbor, ki je v sporazumu s tajništvom univerze to organizacijo volitev pripravljal. Takrat sem se zopet srečal z dr. Ehrlichom, ki je bil med tem že postal pokrovitelj Akademске zveze katoliških akademikov. Kot tak se je seveda živo zanimal za vse priprave na univerzi, vendar pa ni skušal prav nič vplivati na razvoj dela, ker so takrat mnogi mislili, zlasti liberalci, da iz vsega tega ne bo nič. Po temeljiti pripravi in izvedbi dela smo na prihodnji občni zbor prišli katoliški akademiki s tričetrtinsko večino delegatov. Ustanovili smo Zvezo slušateljev ljubljanske univerze, katere prvi predsednik sem postal jaz, za podpredsednika pa je bil izvoljen takrat že zelo razgibani Marjan Breclj. Žal pa za menoj ni bil nikdar več izvoljen za predsednika noben katoliški akademik in ZSLU jo pozneje vseučiliška oblast razpustila.

Takoj po moji izvolitvi sem odšel na stanovanje dr. Ehrlicha, kjer smo sestavili tudi poročilo za Slovence. Ko sem poročal o vsem, kar smo naredili katoliški akademiki, je bil popolnoma presenečen, toda zadovoljen, skoraj razigrano vesel.

Dasi kot predsednik ZSLU nisem bil vezan udeleževati se sej Akademске zveze, sem se teh redno udeleževal, ker je to dr. Ehrlich želel. Opazil sem, da se je dr. Ehrlich v letih moje odsotnosti mnogo spremenil, kar se tiče dijaških organizacij. Nakazoval nam je smernice in pota ter dajal vzpodbude za načrtno delo. Takrat sem zelo veliko občeval z njim. Postal je že središče katoliškega dijaškega delovanja. Žal pa, da sem jaz odšel v naslednjem semestru zopet v Belgrad, kjer sem postal začasni poslovodni podpredsednik Pobratimstva, to je vrhovne jugoslovanske akademске organizacije in se z dr. Ehrlichom nisem videl več. Službena pota so me vodila daleč od centra, kjer je on razvijal svoje organizacijsko delo. Živo sem spremljal vse njegove pobude, ki so se pojavljale v katoliškem političnem taboru, kjer pa, žal, ni naletel na odobravanje.

Dne 26. maja 1942 sem imel dopoldanski pouk na prvi državni gimnaziji v Ljubljani. V odmoru je nastal v profesorski zbornici čuden nemir, šepet, skoraj molk in izogibanje vsakega razgovora med profesorji. Slutil sem, da se je zopet nekaj zgodilo, toda nisem povpraševal kot tudi drugi profesorji niso. Osupnil sem pa, ko je eden izmed kolegov, ki ni bil po rodu Slovenec, dovolj glasno in ogorčeno vzkliznil: „Če se taki možje ubijajo, pčtem se vse neha! Nihče mi ne bo rekel, da je bil doktor Ehrlich izdajavec! Jaz ga poznam dobro! On je bil velik Slovenec.“ Govornik je bil Rus po rodu.

Nihče ni spregovoril niti besedice. Vso smo se porazgubili iz zbornice in odšli čimprej vsak na svoj dom. Sedaj sem šele točneje izvedel, da je naročni morivec pred Ljudskim domom ustrelil dr. Ehrlicha in da so ženske molile ob mrtvem truplu in namakale svoje robce z mučeniško krvjo pokojnika.

Smrt dr. Ehrlicha me je navdala z grozo. Ker sem ga tako dobro poznal, si nisem mogel razložiti take smrti, katere ni mogoče opravičiti z nobenimi utemeljitvami. Danes je, vsaj mislim, vsakemu poštenemu jasno, da ni bila potrebna ne samo Ehrlichova, temveč sploh nobena slovenska smrt, ker bi bil izid tudi brez počestnega ubijanja enak današnjemu. Do tega prepričanja pa se slovensko omrežen in idejno zastrupljen človek nikdar ne bo dokopal, zato ga bo usoda tepla še naprej z gorjačo narodne krivice. Dr. Ehrlich je bil z dušo in telesom Slovenec, globok vernik in dobrega srca, mehka in blaga duša. Vkljub vsemu dokazovanju raznih pisunov tega ali onega kova, ni mogoče odobravati njegove smrti, češ da je bil narodni izdajavec.

Ko so Italijani v letu 1942 zaprli neke profesorje, je bil zaprt z naše gimnazije tudi profesor Uroš Kraigher. Pokojni dr. Ehrlich je posredoval zanj in je bil vrnjen na svobodo. Ko so se nekateri kolegi čudili, da dr. Ehrlich posreduje za odkritega komunista Uroša Kraigherja, je on odgovoril, da je Kraigher tudi Slovenec in da je vedno treba pomagati vsem Slovincem. To kaže, da je imel za vsakega Slovence dobro srce, za plačilo pa je dobil kroglo v glavo. V tistih divjih časih ni bilo nič lažjega kot nakopati si očitek in krivičen vzdevek „narodni izdajavec“.

Dr. Ehrlich je imel samo eno napako, katere žrtev je tudi postal. Ker je bil zaveden Slovenec in globok vernik, je trdno veroval, da bo zmagalo dobro nad zlom in pravica nad krivico. Leto 1918 mu je prineslo bridko razočaranje, ki mu ga je povzročila namišljena mednarodna pravica; leta 1942 pa mu je prineslo mučeniško smrt, s katero ga je obdarila za vse njegovo požrtvovalno delo ljudska pravica lastnih bratov.

Pokojni dr. Ehrlich tudi v lastnem taboru ni našel razumevanja in večkrat tudi ne odobravanja za svoje delo. Ker sem imel priložnost spoznati ga iz neposredne bližine, menim, da je nedopustno vsem in vsakemu delati kompromise na račun njegove mučeniške prelite krvi s tistimi, ki so to mučeniško kri prelili in to tudi hoteli in bodo taka dejanja ponavljali, kadar jim bo to narekovala korist njihovega sistema. Dr. Ehrlich je hotel res prinesiti v katoliške dijaške organizacije novega duha, hotel jih je evropeizirati, toda moti se tisti, ki bi hotel iz tega sklepati, da bi šel dr. Ehrlich v boju s starinskimi nazori tako daleč, da bi zašel proti volji ortodoksnih politikov tudi v kakšno disidentstvo. Tega dr. Ehrlich ne bi nikdar storil, ker

— Rado L. Lenček, profesor slavistike na Columbia univerzi v New Yorku je pri založbi Harrasowitz v Wiesbadnu izdal knjigo *The Verb Pattern of Contemporary Standard Slovene* (str. 199, broš. 28 DM). Dodan je še esej *Attempt at a Generative Description of the Slovene Verb* by Horac G. Lunt. Založba pravi, da je delo prof. Lenčka strukturalni popis morfologije slovenskega glagola, ki je različno od vseh prejšnjih poskusov in sicer po cilju in metodi. Je zelo izčrpno, ker obravnava sleherno glagolsko obliko, kakor jo nudi avtorizirani slovenski pravopis iz leta 1962 in dodaja tudi celotno listo vseh vrst nepravilnosti. Knjiga se naslanja na obliko, kakor jo je prvi uporabljal Roman Jakobson ob obdelavi ruskega glagola in je prelomilo z metodo, kakor so jo dosedaj rabili pri obravnavi sodobne slavistike in je dejansko pomembno sredstvo za komparativne študije. Razprava profesorja Lunta pa opozarja, kako se naj podobno gradivo uporablja na drugačen način, ko bi se okoristili z generativno metodo, kakor jo je nedavno uvedel Morris Halle. Knjiga bo gotovo služila vsem pri obravnavi glagolskega sistema.

— „Dragi gospod Ruda! Prijetno me je presenetila pošiljka II. zvezka Vaših spominov *Škozi luči in sence*. Upam, da se Vam v dolednem času lahko zahvalim dejansko s knjigo Plečnik v Italiji, ki je že v tiskarni. Knjigo sem na hitro že preletel; svoje vtise Vam sporočim, ko jo prečitam. Prisrčno pozdravljam Vas, dr. Debeljaka, Marolta in vse druge znančce pri Slov. kult. akciji. — France Stele. — Ljubljana, dne 1. aprila 1967.“

— Škof Janez Jenko je član Tajništva za neverne, ki ga vodi dunajski kardinal Koenig. Konec januarja je zasedalo v Rimu in je škof v izjavi v ljubljanski Družini med drugim dejal: „Med drugim je treba študirati, kako se v posameznih pokrajinah javlja nevernost, v kakšnih okoliščinah nastopa, zasebno ali skupno, organizirano ali posamezno, blago ali nasilno; kakšni razlogi tirajo ljudi v nevero... Glavno delo pa smo posvetili izdelavi pravilnika za razgovore z nevernimi. Ko bo ta dokončno izdelan, bo objavljen, da ga bodo lahko dobili vsi v roke, ki se zanimajo za razgovor z nevernimi.“

— Ugledni kulturni delavec piše iz ZD: „S spoštovanjem in občudovanjem gledam na Vaše uspehe, ki ste jih dosegli s knjižnimi izdajami, z Meddobjem in Glasom. Publikacije S. K.A. bodo pred zgodovino pričale, da je rod slovenskih intelektualcev, potem ko je šel zdoma, napravil vse, da izživi svoje kulturno slovenstvo...“ — Z istega kontinenta še en glas: „Odhajam za dalj časa na dopolnitev študij v Evropo. Naj se Vam ob tej priliki zahvalim za pošiljanje Glasa, še bolj pa Glasovo kvaliteto. Silno veliko pove...“

— „Crkva, Kalendar srpske pravoslavne patriaršije“ za leto 1967 pod zaglavjem „Naši hramovi“ (po slovensko Naše cerkve) prinaša na strani 65 dve veliki podobi srbske pravoslavne cerkve v Ljubljani. Iz pojasnjevalnega besedila izvemo: „Cerkev apostolom enakih svetih bratov Cirila in Metoda, ki je last srbske pravoslavne parohije v Ljubljani, je pred kratkim slavila svojo tridesetletnico. Temeljni kamen te naše cerkve je posvetil pokojni srbski patriarh Varnova 2. julija 1932, tega leta se je začelo z zidavo crkve, ki je bila dozidana leta 1936.“ Potem pove članek, da so ikonostas izdelali iz oreha rezbarji iz družine Aleksijević iz vasi Osoja (okraj Debar). Izgotovili so ga v začetku septembra 1940. „Ikonostas je izradio pravoslavni Slovenec, prof. Akademije umetnosti v Ljubljani, g. Mirko Šubic.“ Pod zaglavjem „Naši hramovi“ pa ni najti drugega kot „Ljubljanski pravoslavni hram“. Čemu ta poudarek.

je bil visoko kulturno izobražen in duhovno zelo discipliniran človek. On se je tudi po svoji zunanosti zelo ločil od tedanjega slovenskega provincializma. Zato si nihče med nami ne more lastiti njegove duhovne dediščine.

Noben Slovenec, ki misli in čuti slovensko, ne bo mogel nikdar opravičiti njegove smrti, kajti takrat ko je on zastavil vse svoje telesne in duševne sile samo v dobrobit in rešitev slovenskega naroda, je bila v Londonu še vedno legalna, mednarodno priznana jugoslovanska vlada, ki je še vedno predstavljala tudi Slovence. In ni pravno osnovanih dokazov, da bi bil dr. Ehrlich, ki je nedvomno priznaval načelo legitimne kontinuitete, zagrešil v tistem času kakršno koli dejanje, ki bi ne bilo v skladu z jugoslovanskimi državnimi zakoni, s politično etiko, z moralo in s slovensko narodno častjo. Zato je nujno, da se ob tej obletnici poudari, da je dr. Ehrlich predvsem narodni mučenik, ki si je s svojim delom zaslužil čast in vso reprezentativnost, katero mu je ves narod kot svojemu zaslužnemu borcu dolžan priznati, in da ga je v Ljubljani ubil mo-

rivec po nalogu mednarodnega komunizma. Kdor tega noče ali si ne upa primerno poudariti, bo samo povečal tragiko njegove smrti in naše usode, ko se v svoji politični kratkovidnosti upogiba tistim, ki si iz preračunanosti ne žele „hrupnih“ proslav; tudi ne more biti podan pravi izraz veličini njegove žrtve, če se proslavi njegovega spomina prisoja samo svetniški pomen, ne pa narodno mučeniški poudarek, ker se s tem zatemeljuje tisti ideal, za katerega se je pokojni dr. Ehrlich najbolj boril ravno iz ljubezni do slovenskega naroda.

Naj bo tako ali drugače, jaz, ki sem imel priložnost opazovati pokojnika iz neposredne bližine in občudovati izredno plemenitost njegovega srca, se mu s temi skromnimi vrsticami oddolžujem z vzklikom:

„Naš narodni mučenik, večni pokoj Tvoji mučeniški duši! Tvoja mučeniška smrt pa nam bodi trajna svetla luč, ki naj nas vodi k uresničevanju ideala, za katerega je namočila slovensko zemljo Tvoja plemenita mučeniško prelita kri zaradi obsodbe in zavračanja komunizma, ki še danes tlači našo domovino.“

(RAST)

vzgojo duhovniškega naraščaja, sedaj jih je samo še troje in to za veliki ruski narod, kjer je še vedno 70 odstotkov ljudi krščenih in živi intenzivno versko življenje nad 40 milijonov pravoslavnih vernikov, dasi so izpostavljeni enakim ukrepom nasilnosti kakor židovski. Leta 1964 je bilo v vsej Rusiji še 74 samostanov, danes pa jih je samo še deset. Ko so sovjetske oblasti skušale podreti sinagogo v Kutuliju v Georgiji, so se verniki vlegali na tla pred traktorje in s svojimi telesi branili svoje svetišče. Julija 1964 so baziliko sv. Petra in Pavla sredi Moskve v eni noči z dinamitom pognali v zrak, vernike pa, ki so jo čuvali, so oblasti pometale na tovarnjake in jih odpeljale neznanokam, najbrž v koncentracijska taborišča v Sibiriji. Ko so zapirali in rušili samostane, so večino menihov in redovnic zaprli v blaznice ali podobne zavode za živčno bolne. Elie Wiesel zaključuje eno svojih poglavij z mislijo: „Tako se je zgodilo prvič v zgodovini, da sta židovstvo in krščanstvo združena v enakem trpljenju...“ in vzklika: „Nikar ne pozabimo na to genljivo novost...“ Seveda se je srečeval potem tudi z nekaterimi iz vrst mladine in jih poslušal, ko so mu navdušeno pripovedovali o naraščajočih konverzijah med mladino, ki začudena odkriva dela Solovjeva, Florenskega, Bulgakova in Berdjajeva in z njihovim posredovanjem pravo vsebino krščanstva.

— Glasilo slovenskih založb prinaša redne podatke o knjigah, ki se v Sloveniji najbolj prodajajo — torej o „best-selerjih“. Cankarjeva založba doživlja trenutno največji založniški uspeh s prevodom romana Hermana Melvilla Belik; Državna založba Slovenije se je najbolj odrezala s prevodom Leva Tolstojana romana Vstajenje in na drugem mestu je delo Mauroisa Trije Dumasi (biografski roman); koprška založba Lipa žanje poseben uspeh z zabavnim romanom Anne in Sergija Colon Angelika upornica; Mladinska založba ima na prvem mestu Stevensonovo povest Otok zakladov; Pomurska založba je dosegla vodilen uspeh z romanom madžarskega avtorja Mora Jokais Zlati človek in pri Slovenski matici gre najbolj v kup Naceta Šumija Arhitektura 16. stoletja na Slovenskem. Pri SM je na drugem mestu roman Andreja Hienga Gozd in pečina, na tretjem mestu pa je spet Nace Šumi z delom Ljubljanska baročna arhitektura in šele na četrtem mestu je prevod Shakespeara (Matej Bor) Troilus in Kresida.

— Državna založba Slovenije bo izdala Poljsko-slovenski slovar. Delo pripravlja prof. France Vodnik. Poseben uredniški odbor bo pripravila novo izdajo Krajevnege leksikona Slovenije.

— Izšla je pri Državni založbi tretja knjiga široko zasnovane zgodovine slovenskega šolstva Vlada Schimmdta Zgodovina slovenskega šolstva in pedagogike na Slovenskem III. del (1848-1870), 496 strani - 1 priloga. Avtor omenja, da je popravil nekatere nepopolnosti v prejšnjih delih. Založba poudarja pomen knjige kot kulturnozgodovinski prispevek. — Pri isti založbi je v februarju izšla pesniška zbirka Lojzeta Krakarja Noč, daljša od upanja. — V zbirki biografije pa je izšlo delo Leona Tborensa Burno življenje Marca Pola. — Založba je v kratkem času razprodala dela: Grandt, Slovensko-italijanski jezikovni priročnik; Herodot, Zgodbe II; Jeremič, Fotografski tečaj za vsakogar; Puškin, Povesti, Pisma, članki; Stritar, Zbrano delo IV; Tavčar, Zbrano delo IV; Zadnikar, Romanska arhitektura na Slovenskem; Gestrin-Melik, Slovenska zgodovina od konca 18. stoletja do 1918; Blagjanje, Angleščina za vsakogar.

— Makedonska razstava ikon v Tokiu je izzvala veliko zanimanje. Ob tej priliki je izšel v japonsčini ustrezní katalog z reprodukcijami v informacijo publike. Iz Tokia so razstavo prepeljali v Varšavo, kjer bo odprta več tednov.

— Sredi maja je bila v Moskvi premiera nove opere Tihona Hrenikova.

(PROCES)

more še danes se zatekati k manipulacijam take baže.“ Svoj govor, ki je v njem kot Glovacki dokazoval, da Mihajlovega primer ne pada pod čl. 118, ker ni kritiziral institucij svoje dežele, temveč samo stranko, je Kovačević sklenil: „Afera Mihajlov ne spada v pristojnost pravosodja. Edini, ki je poklican, da se izrazi o njegovih idejah, so javno mnenje, časniki in časopisi. Vsaka druga metoda bi vodila v okamenitev človeške misli.“

V svojem sklepnem zagovoru je Mihajlov polemično trdil, da bi morala biti obsojena zaradi „kršenja zakonov in ustave“ — ne on — temveč komunistična partija. „Edini način, da Liga komunistov dokaže, da ni stalistična organizacija, je v tem, da se me izpusti na svobodo in se mi dovoli priobčevati mojo revijo.“ Mnogo zla v deželi izhaja iz tega monopartijskega sistema, ki je zoper ustavo, „ker ima monopol informacij“. Svojo obrambo, ki jo je ponosno spreminil v obtožbo komunističnega režima, je sklenil Mihajlov z žgočim sarkazmom: „Živimo v družbi, ki v njej obstaja ena sama stranka, v kateri en sam človek drži v svojih rokah službo državnega poglavarja, načelnika stranke in vrhovnega poveljnika armade. Zastujte, če pogledate v katerokoli enciklopedijo, da ugotovite, da to stanje popolnoma odgovarja definiciji totalitarizma.“

Vkljub vsem distinkcijam obrambe med državo in stranko, je belgrajsko sodišče obsodilo 19. aprila Mihajla Mihajlova na štiri leta in pol zapore zaradi razširjanja državi in ljudstvu sovražne propagande. Vendar se vedno dobe razni, ki trdijo neresnico, da je v Jugoslaviji eno partija, drugo pa država.

Glasbena kompozicija je zamišljena tako, da podaja zaporedje zgodovinskih dogodkov v času od februarke do oktobrske revolucije leta 1917 v Petrogradu. Na odru nastopajo car Nikolaj II, Kerenski in Rasputin. Osrednje dogajanje se razvija ravno okoli Rasputina. Skladatelj nove opere je tudi predsednik Zveze sovjetskih glasbenikov.

— Pesniška delavnost Jevgenija Aleksandroviča Jevtušenka narašča. Pred nekaj meseci je izšla zbirka Nežnost in sicer v nakladi 100.000 izvodov in je bila kmalu razprodana. Sedaj je pri založbi Mlada garda izšla zbirka Ladja za zvezo in sicer tudi v 100.000 izvodih. Vendar se onaža, da Jevtušenkova popularnost ne sloni več na kvaliteti, pač pa na njegovih kritičnih sunkih proti režimu. Kritiki pa v zvezi z njegovimi zbirkami poudarjajo, da je trenutno gotovo najboljši ruski pesnik mladi Andrej Voznesenski, ki pa ni do režima nič popustljivejši, kakor se je izkazalo pri njegovem nedavnem obisku v Nemčiji, ko je prirejal recitacijske večere v vzhodnem in zahodnem Berlinu. Med novih Jevtušenkovih pesmi pa kritiki najbolj cenijo pesem „Bele noči v Arhangel'sku“, no angažiranosti na je najmočnejša „Dokler morivci hodijo po zemlji“.

— Zelo dragoceno umetnino so odkrili v Bratislavi. Lesorez predstavlja lov na divjega prašiča in so strokovnjaki ugotovili, da je avtor Lucas Cranach starejši in nosil letnico 1506.

UMETNIŠKE RAZSTAVE V WHITNEY MUZEJU V N. YORKU

V novem Whitney muzeju, ki so ga lani odprli in sem že takrat v pismu omenil, da je to novo kulturna privlačnost v New Yorku, se trenutno nahajajo tri različne pomembne razstave hkrati in sicer:

Mauricio Lasansky, zbirka laviranih risb z motivi nacistov; Louise Nevelson, permanentna zbirka arhitektonske plastike, in tretja, ki se nahaja v podpriljučju in deloma na dvorišču muzeja.

Praden nadaljujem, naj povem svojo uvodno misel:

Ko smo pred več desetletji kot sodobniki v naši prastari domovini, ali v Ljubljani, ali pa v kakem drugem kulturnem, denimo mednarodnem središču, kot so Benetke ali Pariz, videli, da je bilo vsakokratno odprtje razstav poseben dogodek in redka privlačnost, ki je nenavadno visoko presegala dnevna dogajanja na domačem obzorju. Danes pa, ko se na tem kontinentu, v tem času in v tem duhovnem križišču svetovnega merila krešejo razgreti duhovi, se z astronomi že samozavestno oziramo proti Luni. Naš duh dobiva v tem zanosu nove, bistveno drugačne inspiracije. Ideal ameriškega ustvarjalca išče in posega v takorekoč prozaično življenje sodobnega človeka, kot romantik zbira že zavržen material, iz katerega črpa z novimi prijemi svojo ustvarjalno snov.

V tej luči se na svojski način ameriška kiparka, po rodu Rusinja, Louise Nevelson predstavlja s svojimi številnimi monumentalnimi deli.

Razen nekaj izjem manjših mer so njena dela po večini same kompozicije orjaške velikosti. Nekatere kompozicije so grajene v smislu kapnikov stalaktitov in stalagnitov. Vse pa je grajeno reliefno.

Zanimivost njenega ustvarjanja tiči v tem, kako in s čem razvija in ostvarja svoje koncepte, ki slonijo na nekem preprostem načinu zbiranja starih in prastarih ostankov lesenih zabojev, oziroma nastavkov, podstavkov stolov, brez števila lesenih fragmentov, med katerimi so kot stilistične variante renesančnih, baročnih pa tudi rokokojskih dekorativnih elementov.

Svoje kompozicije gradi metabolično v strogi iregularni geometrični disciplini v horizontalni in vertikalni smeri. Druga, temeljna oznaka pa je v tem, da svoja dela intonira v eni in isti intenzivni barvi; bodisi beli, črni ali pa jo nazadnje pozlati. Na ta način svoje stvaritve, ki so izrazito arhitektonskega značaja, dematerializira oziroma abstrahira.

Naj navedem nekatera najbolj značilna dela: Sončna plošča v belem; Novi kontinent v belem; Ameriška zarja v belem. V črnem si sledijo: Pomladni odsevi; Mlade sence; Tiha glasba; Tropični dež; Nebotična katedrala itd. V zadnji skupini so prostoplastične stvaritve: Ameriški prispevek Britaniji; Sončni vrt; Kraljeva plima itd., ki so za razliko vsa pozlačena.

V prvem nadstropju Whitney muzeja razstavlja, kot že omenjeno. M. Lasansky serijo monumentalnih (laviranih) risb. Dela tega umetnika se zrcalijo na meji postekspresionizma in surrealizma, in zgovorno in prepričljivo prikazuje grozote nacističnega divjanja, ki je bil svoje dni na pohodu.

Po umetniški kvaliteti je, kakor že na prvi pogled opazi večše oko, na prvem mestu razstava v podpriljučju, ki je deloma na prostem v neposredni bližini na dvorišču. Že od daleč vzbujajo pozornost dela posameznih umetnikov kakor: Seymour Lipton, kompozicija, bron; Julius Schmidt, steber, lito železo; Hugo Robus: Tri kariatide, bron; Herbert Ferber, Sončno kolo; David Smith prikazuje Hudson River v plastiki kot pokrajino v bronu; Robert Laurent, Prebujenje (ženska); Bernard Radar, Abstrahirana kompozicija. Igravka na harfo in tako dalje.

V galeriji Associated American Artists, na Peti aveniji je od 10. do 22. aprila razstavljala ameriška umetnica Clare Romano 17 grafičnih listov. Izplajalo se je pogledati njeno zbirko že z ozirom na okolnost, ker so dela predstavljala slikovite in karakterne motive iz Jugoslavije, največ pa iz Slovenije, ki so po svoji umetniški vrednosti najmočnejša. Ta so bila: Ljubljanski grad, Ljubljana ponoči, ter od vsake po eno v dvobarvni varianti. In Piran.

So to kombinacije različnih grafičnih tehnik, ki so delane po enem in istem ključu: kompaktno oblike fragmentov, ki človeka spominja na konglomerat, toda ploskovito in slikovito kot na primer mozaik. Sestavine iregularnih geometrijskih ploskev so idejno posnete po karakternih elementih iz snovi ali motiva, ki ga obravnava. To svojevrstno tehniko umetnica imenuje "collograph". V zvezi s tem je vredno omeniti, da je bila Clare Romano pred tremi leti s potujočo ameriško grafično razstavo v Jugoslaviji v Ljubljani, Zagrebu in Beogradu v smislu kulturne izmenjave. Na svojem obisku po naših krajih je po slikovitih domačih motivih našla novih umetniških pobud, ki jih je že več z lepim uspehom ostvarila. Po številnih odkupih je videti, da je bilo za njena dela mnogo zanimanja in je imela lep uspeh, saj je bila med kupei tudi Library of Congress zaznamenovana, ki je odkupila njen grafični list, ki predstavlja Ljubljanski grad.

V zvezi s tem se mi zdi umestno omeniti še drug zanimiv primer ameriškega umetnika grafika, ki poučuje taisti predmet na tukajšnji Cooper School; ta je bil pri pripravah ameriške grafične razstave v Jugoslaviji soudeležen in tudi sam s svojimi deli sodeloval: to je Ponze de León.

Od washingtonskih Slovencev, zlasti po ljubeznivosti dr. Staneta Šušteršiča je izvedel za naše slovensko naselje in našo umetniško skupino v New Yorku.

Seveda nas je Ponze de León z veseljem obiskal in nam v ožjem krogu ves zavzet in navdušen pripovedoval zanimivosti z obiska v naši domovini. (Poleg njega so bili navzoči še dr. Ludvik Puš, gg. Rudi Večerin, Miro Zupančič, Jože Vodlan in jaz.) Zbrani smo bili v naših ateljejih v Brooklynu. Ko je govoril z razvnetim temperamentom in z ognjem razodeval, kaj ima v svoji umetniški zamisli za novo umetnino, katere motiv bo Ljubljana, sem si živo predstavljal,

(Dalje na 8. str.)

Slovenska kulturna akcija

T i s k a s e

V i n k o B r u m e n

I S K A N J A

Zbirka esejev, okr. 260 strani

(Delo je prejelo Velikonjevo literarno nagrado za leto 1965)

Obor S.K.A. lepo vabi na odziv na anketo! Razposlali smo okrožnico z vprašalno polo; ako je kdo ni prejel, jo more dvigniti v pisarni S.K.A. ali pa mu jo pošljemo po pošti.

— Najvišjo ceno za umetnino so v aprilu seveda plačali Amerikanci, ko so za galerijo v Washingtonu kupili doslej zadnjo znano sliko Leonarda de Vinci, ki je bila še v zasebni lasti. Princ Lichtensteinski počasi razprodaja svojo zasebno zbirko in je sedaj prešla Vincijeva slika — portret Florentinke Ginerne v last galerije za ceno dve milijardi pesov. Slika meri 32 x 47 centimetrov. Milijonske vsote v dolarjih je washingtonska galerija plačala tudi za znani flamenski triptih „Oznanenje“, za Rembrandtovo „Razmišljanje Aristotela nad Homerjevim kipom“ in so za vsako plačali po 2.300.000 dolarjev. Med modernimi deli so dali največ za Cezanovo delo „Mladenič v rdečem jopiču“.

— Ljubljanska Glasbena matica je priredila dne 1. aprila 1967 v Trstu celovečerni koncert v proslavo stoletnice rojstva glasbenika, organizatorja in pedagoga Mateja Hubada in hkrati tudi 75-letnico ustanovitve zbora. Koncert je bil v Kulturnem domu in je dirigiral prof. Igor Lavrič. Večji del koncerta je obsegal slovenske narodne pesmi v predelavi Mateja Hubada.

— Za nekaj dni je prišel v Ljubljano eden izmed najpomembnejših indijskih pisateljev M. Govindan iz Madrasa. Bival je dalj časa v Jugoslaviji v okviru kulturne izmenjave med obema državama. Pisatelj je urednik najuglednejše indijske kulturne revije "Sameeksha". V Ljubljani je imel več sestankov s slovenskimi književniki in je obiskal tudi mnogo ateljejev slovenskih umetnikov.

— Pisatelj Ivan Bratko je bival dalj časa v Alžiru, kjer je bil gost tamošnjega pisateljskega društva v okviru kulturne izmenjave. Ker je Bratko tudi vodja Državne založbe v Ljubljani, je imel več posvetov z alžirskimi založniki in je bilo sklenjeno, da kmalu pride na obisk v Jugoslavijo skupina predstavnikov alžirskih založb in tiska.

— Dunajski svečani tedni bodo kakor vsako leto tudi letos zajeli klasično in moderno glasbeno, gledališko, baletno in likovno umetnost. Od inozemskih gostov je na to veliko kulturno manifestacijo povabljena tudi zagrebška Opera, ki bo nastopila z Gotovčevim Erom in baleti Kelemena, Papandopolosa in Baranovića. Za to prireditev bo direkcija izdala obsežen almanah s prispevki inozemskih strokovnjakov. Izmed slovenskih umetnikov sodeluje pri almanahu tudi Ciril Velepič s člankom „Jugoslovanska grafika danes“. Okrog tisoč kulturnih prireditev se bo razvrstilo od 20. maja do 18. junija.

NOVOSTI NA SLOVENSKEM KNJIŽEVNEM TRGU

Pomurska založba v Murski Soboti je izdala Panonski zbornik, ki ga je uredil Franc Zadavec. Vsebinsko je razdeljen v pet zaokroženih ciklov. Na uvodnih straneh so umetniki s tega področja spregovorili o namenu in pobudah svojega ustvarjalnega dela. Tako je Božidar Borko napisal esej: V iskanju lepote in resnice; Ferdo Godina esej: Na dnu džungle; Karel Jakob: Z novimi izrazi v okviru realizma upodobiti domačo pokrajino in človeka; Edvard Kocbek: Ustvarjam zato, ker me k temu obvezuje resničnost in moj bližnji; Miško Kranjec: V boju za podobo življenja in za življenje samo; Bratko Kreft: V umetniškem delu se dialektično združuje subjektivno in objektivno; Ivan Potrč: Za siromaščekovo solzo; Anton Trstenjak: Ustvariti simfonijo ljudi, dela in praznovanj v barvah rodne pokrajine. Vsi ti eseji so na čelu zbornika kot nekakšna izpoved hotenj nekaterih vodilnih osebnosti iz panonskega področja. Sicer pa je ves zbornik posvečen kulturnozgodovinski problematiki severovzhodne Slovenije. Posebno pozornost posveča ljubljanska kritika posameznim metnikom iz panonskega sveta. Slodnjak je obdelal podobo Stanka Vraza, J. Baukart obravnava Pozabljene pisce Slovenskih gor, P. Vozlič razmišlja o Stanku Canjkarju. Ivan Potrč opisuje pisateljsko delo Jožeta Kerenčiča, urednik zbornika France Zadavec pa je prispeval esej: Edvard Kocbek - pesnik, pripovednik in esejist. Isti je tudi obdelal temo: Pripovednik Miško Kranjec, Božidar Borko pa: Bratko Kreft — dramatik, esejist, gledališki in literarni teoretik in zgodovinar. Posebna poglavja so posvečena glasbenikom, znanstvenikom, filozofom, publicistom, pedagogom. Poglavje o filozofiji je napisal Božidar Borko in seveda ne more mimo Franceta Vebra (doma iz Gornje Radgone), vendar ga presodi negativno, objektivni skuša biti do Ozvalda, zelo široko pa se je razpisal o Antonu Trstenjaku.

Mladinska knjiga je v zbirki „Kosmos“ izdala delo Metoda Mikuža, ki naj bi podalo pregled svetovne politike v letih 1918-1939. Knjiga nosi naslov Svet med dvema vojnama. Po poglavjih sodeč je razlaga zgodovine zastavljena v kalup marksistične razlage, ko v prvem delu govori o februarjski in oktobrski revoluciji v Rusiji in s tega zrelišča in iz dogodkov v letu 1917 presoja vse, kar se je rojevalo potem iz mirovniških pogodb, sklenjenih v Versaillesu l. 1918-1919 in so vsi problemi zajeti v nastope in borbe delavskega razreda. Drugo poglavje se osredotočuje okoli gospodarske krize okt. leta 1930 in spet se vse steka v potrditev analize dialektičnega materializma, tik pred izbruhom vojske v letu 1939 pa postavlja v ospredje špansko državljansko vojno in dogovor v Münchenu ter naglo varjenje antiimperialistične fronte. Vsekarer bi bilo zanimivo poznati Mikuževo sodbo o pogodbi med nacizmom in komunizmom v avgustu 1939, ki sta jo v Moskvi podpisala Ribbentrop in Stalin ter je s tem dejansko komunizem prižgal in pospešil Hitlerjev napad na Poljsko ter s tem začetek druge svetovne vojske.

Slovenska matica je opravila veliko uslugo slovenski literarni zgodovini, ko

je omogočila izid Zgodovine slovenske književnosti. Doslej je izšlo pet knjig (nad 2.000 strani velikega formata), ki so obdelale slovensko književnost od začetka do konca leta 1945. V napovedanih šestih knjigi pa naj bi izšel pregled lirike, proze, dramatike, literarne kritike in esejistike zadnjih dvajsetih let, to je od leta 1940 do 1965. Avtorji študij so: Boris Paternu, Helga Glušič, Matjaž Kmecl, Jože Koruza in Franc Zadavec. Obdelava gradiva pa je pokazala, da je obseg ene knjige preskromen za tak literarnozgodovinski oris. Zato se je založba odločila, da bo izdala „Slovensko književnost 1945 do 1965“ v dveh knjigah po 400 strani. Prva je izšla v januarju 1967 za drugo pa so oznanili, da je izid določen za konec aprila 1967. Cena za prvo knjigo je 29 ND, za drugo pa cene še niso razglasili. Vzporedno s tema knjigama pa je Boris Paternu pripravil tudi za založbo SM antologijo: Slovenska lirika 1945-1965. Antologija bo opremljena z biografskimi in bibliografskimi podatki predstavljenih pesnikov in bo izšla sredi 1967. Cena je določena na 29 ND.

Med najbolj monumentalne izdaje slovenskega književništva moramo med prvo in drugo svetovno vojno šteti mogočno delo Monumenta artis slovenicae (dr. Fran Stele) in sicer v založbi Akademске založbe. Sedaj se je Mladinska založba odločila ponoviti poskus in bo izdala dela slovenske umetnosti v zbirki Ars Sloveniae (torej spet ponižanje slovenstva zgolj na zemljepisni pojem). V približno šestih letih bodo izšla sklenjena poglavja o slovenski umetnosti. Založba pravi, da je za obdelavo snovi zbrala sedanje najboljše strokovnjake in bodo uredniki posameznih knjig dr. Fr. Stele, dr. Emilijan Cevc, dr. Nace Šumi, dr. Sergij Vrišer, dr. Marijan Zadnikar, Prof. Milan Železnikar, prof. Anica Cevc in drugi. Likovno ureditev zbirke bo vodil Lojze Gostiša. Založba upa, da bodo posamezne zbirke mogle iziti tudi v drugih jezikih. Do konca 1967 bodo izšle štiri knjige: dr. Sergij Vrišer, Baročno slikarstvo; dr. Emilijan Cevc, Gotska plastika; dr. Ivan Komelj, Got-

ska arhitektura; dr. Nace Šumi, Baročna arhitektura. Vsaka knjiga (24 x 28,5 cm) bo imela približno 100 črnobelih in barvnih reprodukcij, približno dve avtorski poli strokovnega besedila in po tri avtorske pole kataloga. V pripravi pa so še naslednje knjige: Dr. Marijan Zadnikar, Romanska umetnost; dr. Nace Šumi, Arhitektura 16. stoletja; dr. Nace Šumi, Arhitektura 17. stoletja; dr. Emilijan Cevc, Renesancna plastika; dr. Fr. Stele, Gotsko slikarstvo; prof. Anica Cevc, Baročno slikarstvo; prof. Milan Železnikar, Rezbarstvo.

— Moskva napoveduje spremembe v organizaciji pouka. Končavajo se dela za 320 novih šolskih poslopij in tako bodo mogli z novim šolskim letom odpraviti večzmenjski pouk. Tako zidajo v novih stanovanjskih središčih 140 poslopij za petletne šole. Računajo, da bo prihodnje leto število šoloobveznih učencev v Moskvi znašalo 1.450.000, in bodo vsi učenci hodili v šolo samo dopoldne. Tudi desetletne šole bodo razbremenjene in bo izmeno obdržalo komaj četrtnino šol.

— Dirigent ljubljanske Opere Demetrijev Žebre je tridesetletnico umetniškega ustvarjanja proslavil z uprizoritvijo Puccinijeve opere „Turandot“. Zares zanimivo, da je to Puccinijevo delo doživelo ljubljansko premiero pred petintrideset leti in pozneje ni bilo več na odru. Ob takratni premieri je glavno vlogo pela Zinka Milanov - Kunc, poznejša članica newyorške opere Metropolitan. Tokrat pa so glavno vlogo dali Hildi Hoelzl, peli pa so še Ljubo Kobal, Danilo Merlak (v alternaciji z Zdravkom Kovarčem), Gino Bonelli (kot gost), Vilma Bukovčeva, Edvard Sršen (Ferdinand Radovan), Slavko Štrukelj (Drago Čuden), Miro Brajnik (Gašper Dermota), Anton Prus, Mojmir Lasan in Vladimir Ciglič. Režiral je Hinko Lipovšek, vodja zborna je bil Jože Hanc, sceno pa je izdelal akademski slikar Marijan Pliberšek.

— Kirk Douglas je v Hollywoodu prejel vabilo iz Moskve, da bi letos sodeloval kot član žirije pri tamkajšnjem filmskem festivalu. Znani igravec je po rodu Rus in je njegovo pravo ime Isur Danijelovič.

(RAZSTAVE)

kakor če bi poslušal kakega Tržačana, recimo Avgusta Černigoja. Svoje razlage je z živahnim skiciranjem na papir dopolnjeval. Zanimivost večera je dosegla, rekel bi, višek, ko nam je s tipično živahno razlago (kot poklicni inštruktor) razkazoval svojo skicirko, ki jo je napolnil s slikovitimi motivi iz Slovenije in ostalih delov Jugoslavije. Tu so bile večinoma figuralne kompozicije, medtem ko so bili pri Clare Romano pokrajinski motivi.

Pozneje je ponovno obiskal slovensko cerkev na „osmi“ in z velikim zanimanjem prisostvoval slovenski peti maši in s svojim magnetofonom snemal petje in govor domačega župnika.

Predlanskim je bil tudi v cerkveni dvorani na Miklavževanju, kjer je na trak posnel posamezne odlomke slovenske govornice. Nekatere najbolj primerne momente je s pridom uporabil pri nastanku svoje najnovejše kompozicije, ki ji je dal ime „Ljubljana“ in jo je potem lani kot zanimivost razstavil v tukajšnjem Art Center na razstavi sodobne ameriške urbanistike. Naj še omenim, da je na tej reliefno grafični sestavini poskus zvočnega dojemanja s kombinacijo električnih svetlobnih učinkov. Stvar je sama po sebi sicer zanimiva, toda kot umetnost je po mojem zelo dvomljive vrednosti.

Take poizkuse večkrat zasledimo tu po ameriških razstavah. Zdi se pa, da bodo taki vločki kot pripomočki v umetnosti ostali le kot poizkusi.

Ne glede na to pa je vendarle zanimiva okoliščina, da se kulturniki tuje narodnosti zanimajo za nepozabno lepoto naše prastare domovine in s svojimi izvirnimi umetninami posredujejo mednarodnemu svetu njene vrednote. To je vsekakor razveseljivo dejstvo.

France Gorše